

GALATLARIN BYZANTION KUŞATMASI

Prof. Dr. Murat ARSLAN Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı

Pausanias'a göre, Hellenler tarafından Keltler; Romalılar tarafından, Gallialılar olarak adlandırılan bu kavmin MÖ 3. yüzyılda Avrupa üzerinden Küçük Asya'ya göç edenleri hem Hellenler hem de Latinler tarafından "Galatlar" şeklinde adlandırılırdı. Antik yazarlar Galatların sayıları hakkında yaklaşık olarak birbirine yakın tahminlerde bulunmalarına rağmen, genel olarak tartışmaya açık bir konu olan nüfusları hakkında kesin bir rakam vermek oldukça güçtür.

MÖ 230 - 220 yılları arasında Pergamon kralı I. Attalos tarafından yaptırılan Ölen Galyalı heykeli, Hellenistik Döneme ait bir bronz heykelin Roma Dönemi kopyasıdır. Capitoline Müzesi Roma

Pausanias'a göre, Hellenler tarafından Keltler; Romalılar tarafından, Gallialılar olarak adlandırılan bu kavmin MÖ 3. yüzyılda Avrupa üzerinden Küçük Asya'ya göç edenleri hem Hellenler hem de Latinler tarafından "Galatlar" şeklinde adlandırılırdı. Bu kavim Caesar tarafından kolayca fikir değiştirebilen ve yeniliklere açık bir toplum olarak tasvir edilmişti. Gerçekten de aralarında şöyle bir töre vardı: Ülkelerinden geçen yolcuları onların isteklerine aykırı da olsa durdurur ve her birinin ne işittiğini, her konuda ne duyduğunu ve ne gördüğünü sorarlardı. Kasabalarda halk, tacirlerin etrafını çevirir, onlara nereden geldiklerini, ülkelerinin coğrafyasını, iklimini ve orada neler görüp öğrendiklerini anlatmaya zorarlardı. Kulaktan duyma söylentilere kolayca kapıldıkları için, yolcuların ve tacirlerin çoğu zaman gördüklerini onların hoşlarına gideceğini tahmin ettikleri ölçüde abartarak ve değiştirerek hikâye edip uydurmaları sonucunda çoğu zaman en önemli meselelerde bile pek çabuk pişman olacakları kararlar alırlardı.

MÖ 281 yılında Kurupedion Ovası'ndaki muharebede kendilerine karşı set görevi gören Lysimakhos Devleti'nin yıkıldığını duyan Galatlar, artık Trakya ve Anadolu'da kendilerini durdurablecek bir gücün kalmadığının bilincindeydiler.

Böylelikle komutanları Brennos önderliğinde ordularını toplayıp, MÖ 280 yılında vatanlarından güneye doğru hareket etmişlerdir. Danuvius (Tuna) Irmağı'nın güneydoğusu üzerinden Balkanlara ve oradan da Makedonya ovalarına yayılarak ilk defa, İskender'in ölümünden sonra, yerine geçen haleflerinin topraklarına gelmişlerdir. Liderler arasında yapılan bir toplantı sonunda orduyu üç ana bölüme ayırmışlar ve her bir lider kendi istila edeceği bölgeyi tayin etmiştir. Böylece Kerethrios'un kumandası altındaki birinci grup, Trakyalılar ve Tribal kavimlerinin üzerine; Brennos ve Akikhorios liderliğindeki ikinci grup, Pannonia bölgesine; Bolgios hâkimiyetindeki üçüncü grup ise, Makedonya ve İlyrialıların elinde bulunan bölgeyi istila etmeye başlamışlardı. Bu sırada, MÖ yaklaşık 279 yılında Galatların tamamının

ana göç hareketiyle karşı karşıya kalan Hellas ve Makedonya onların bu yoğun baskısı ve ani akınları sonucu yağmalanmıştır. Antik yazarlar Galatların sayıları hakkında yaklaşık olarak birbirine yakın tahminlerde bulunmalarına rağmen, genel olarak tartışmaya açık bir konu olan nüfusları hakkında kesin bir rakam vermek oldukça güçtür: Iustinus'a göre, toplam sayıları 300.000 kişi olup bunlardan 150.000'i Hellas'ın kuzey sınırını kontrolleri altında bulundurmaktaydı. Pausanias'a göre, 152.000 kişilik piyade ve her süvarinin iki yardımcısı olmak üzere, 20.400 atlı asker; Iustinus'a göre, 150.000 piyade ile ona eşlik eden süvari alayı; Diodoros'a göre ise, 150.000 kişilik piyade, 10.000 süvari, 2.000 yük arabası, geçici misafirler ve pek çok tacirin ticaret amacıyla bu harekete katılımları söz konusudur. Şimdiye kadar verilen rakamlar her ne kadar birbirlerine yakın bir sayı ihtiva etseler de, gene de Galatların gerçek nüfuslarından oldukça fazla olsa gerektir. Bu bakımdan tahmini bir sayı vermek bile imkân dâhilinde değildir. Ancak, Hellenlerin başlarına gelen bu felaketi gelecek kuşaklara Galatların ordusundaki asker sayısını olabildiğince abartıp onların geçtikleri bölgelerde yarattıkları terör ortamını dramatize ederek yansıtmaya çalıştıkları düşünülebilir. Gerçekten de uzak geçmişte meydana gelmiş ve sözlü gelenek tarafından yoğrulan bu tür olaylar yalnız kuşaktan kuşağa hikâye edilmekle kalmaz; olanlara bir şeyler eklenerek abartılırdı.

Bu sırada Makedonya Bölgesi ve Hellas zaten İskender'in ölümünden sonra imparatorluğu paylaşan halefleri arasındaki bitmez tükenmez mücadelelerle yıpranmış ve alt üst olmuş merkezi yönetimiyle istilacılara karşı koyamayacak durumdaydı. Makedonya topraklarında ilerleyen Bolgios adet üzerine, kral Keraunos'a elçiler göndermiş. Elçiler krala eğer, ülkesindeki barışı korumak istiyorsa, altın ya da para olarak Galatlara haraç (*demarkhe*) ödemesi gerektiğini söylemişlerdi. Öfkesi ve coşkun hareketleriyle ün yapan Keraunos ise, elçilere *"Eğer benden alacak bir şeyiniz varsa hemen gidin, kumandanlarınıza vakit geçirmeden teslim olup silahlarını bırakmalarını haber verin! O zaman onlarla nasıl bir barış yapacağımı ben bilirim"* demiştir. Bu duruma gülen elçiler, *"Barışı senin iyiliğin için mi, yoksa kendi iyiliğimiz için mi önerdiğimizi kısa zamanda göreceksin"* diyerek oradan ayrılmışlardır.

Bu sırada Dardania elçileri Makedonya'ya gelerek Ptolemaios Keraunos'a Dardania prensinin 20.000 silahlı askeriyle kendisine yardımda bulunmak istediğini bildirmiştir. Keraunos ise elçilere *"Makedon-*

yalıların hiçbir yardım almadan bütün doğuyu ele geçirmelerinin ardından, kendi vatanlarını korumak için Dardanialıların yardımına muhtaç olmalarının aşağılayıcı bir durum olduğunu" ileri sürmüş ve kabaca bu yardım teklifini geri çevirmiştir. Ardından Bolgios önderliğindeki Galatlar Makedonya'yı işgal etmiş ve Galatlar karşısında bir varlık gösteremeyen Makedonya ordusu bozguna uğramıştır. Keraunos bu savaşa bir savaş filinin sırtında katılmıştır. Her ne kadar bu kalın derili heybetli hayvan Galatları dehşete düşürse de savaş sırasında birçok yerinden yara alıp Keraunos'u sırtından atınca kral canlı olarak ele geçirilmiştir. Böylelikle yaşamı zalimliğine yakışır şekilde Galatlar tarafından parçalara ayrılarak son bulmuştur. Daha sonra başı kesilip bir mızrağın ucuna geçirilerek, Makedonya ordusuna gösterilmiştir. Bu sırada zaten ağır kayıplar veren Makedonya kuvvetleri, krallarının kesik başını görünce çarpışmayı bırakarak geri çekilmeye başladılar. Galatlar tarafından izlenen bu ordunun büyük bir kısmı yok edildi. Bolgios liderliğindeki Galatlar, krallığı yağmalamaya başladılar. Ptolemaios Keraunos'un da savaş alanında ölmesiyle başıboş kalan ülkede tam bir anarşi ortamı baş gösterdi.

Galatların Makedonya ve Trakya seferlerini çelişkili bir şekilde yorumlayan antik yazarlar, gene de bu bölgelerin Galatlar tarafından ele geçirilmesi konusunda hemfikirdirler. Ancak Trakya'yı istila eden Galatlar o sırada ülkenin egemenliğini elinde bulunduran Antigonos Gonatas tarafından Lysimakheia civarında yapılan muharebede yenilgiye uğratıldılar. Böylelikle zaten gevşek olan Galat federasyonu sona erdi. Her bir lider kendi kabilesiyle başının çaresine bakmaya çalıştı.

Galatların Hellas ve Trakya'ya nasıl girdikleri hakkında detaylı bilgi vermeyen Polybios, Livius ve Memnon onların Küçük Asya'daki işlerini detaylı bir şekilde incelemişlerdir. Trakya'nın doğal kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle, Küçük Asya'nın bereketli toprakları ve zengin kentleri hakkında anlatılan hikâyelerin cazibesine kapılan Galatların bir bölümü Hellespontos'u (Çanakkale Boğazı'nı) geçmeye karar vermişlerdir.

"Eğer benden alacak bir şeyiniz varsa hemen gidin, kumandanlarınıza vakit geçirmeden teslim olup silahlarını bırakmalarını haber verin! O zaman onlarla nasıl bir barış yapacağımı ben bilirim"

Bolgios önderliğindeki Galatlar Makedonya'yı işgal etmiş ve Galatlar karşısında bir varlık gösteremeyen Makedonya ordusu bozguna uğramıştır. Keraunos bu savaşa bir savaş filinin sırtında katılmıştır. Her ne kadar bu kalın derili heybetli hayvan Galatları dehşete düşürse de savaş sırasında birçok yerinden yara alıp Keraunos'u sırtından atınca kral canlı olarak ele geçirilmiştir.

Kommontorios liderliğindeki Galatlar Luturios ve Leonnorios önderliğindeki Galat kabileleri gibi, Çanakkale Boğazı'nı geçerek Anadolu'da yeni maceralara atılmaktansa, bulundukları yörede kalmayı tercih etmişlerdir. Bu yüzden Byzantion yakınlarındaki bereketli bir alana yerleşmişler; kısa süre içinde Kommontorios önderliğinde kendilerine karşı çıkanların üzerine düzenledikleri saldırılarla bölgenin en önemli siyasi gücü konumuna gelmişler, Byzantion'un kuzeybatısından Karadeniz'in batı kıyılarına kadar uzanan bir alanda Tylis Krallığı'nı kurmuşlardır. Âdet olduğu üzere hemen Byzantion topraklarına karşı yağma seferleri düzenlemeye başlayan Galatların bu ani, beklenmedik ve son derece tehlikeli akınları karşısında Byzantion *territoriumu* önemli ölçüde zarara uğramıştır. Byzantionlular çareyi Galatlara topraklarını yağmalamamaları için her yıl düzenli olarak 80 *talanta* haraç vermekte bulmuşlardır. Böylelikle, parayla da olsa hem kentlerinin hem de egemenlikleri altında bulunan kırsal alanların güvenliğini sağlamışlardır.

Luturios ve Leonnorios'un önderliğindeki Galatlar ise, MÖ yaklaşık 278/277 yılında ilk iş olarak Lysimakheia'yı istila etmişlerdir. Lysimakhos Krallığı'nın eski başkenti olan bu kent, Hellespontos üzerinde birinci sınıf stratejik bir bölgede kurulmuş olup Asya yakasına geçmek için elverişli bir limana sahipti. Fakat hiç gemi ele geçiremedikleri ve liderler arasında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden Leonnorios, Hellespontos'u geçmekten umudunu kesmiş; aşiretini Byzantion'a sevk etmiştir. "Byzantion önlerine gelerek kenti karadan abluka altına almışlardır. Kuşatma aletleri olmadığı ve yeterli erzak stokları bulunmadığından bir yandan da kentin *territoriumu*nu yağmalamaya başlamışlardır. Bunun üzerine

Byzantionlular yardım talebinde bulunmak için müttefiklerine elçilerini yollamışlardır. Bütün müttefikler güçleri ölçüsünde Byzantionlulara yardım etmişlerdir. Memnon'a göre bu sırada Herakleialılar Byzantionluların savaş giderlerine katkıda bulunmak üzere dört bin altın vermişlerdir.

Bu sırada Hellespontos'ta bulunan diğer Galat lider Luturios, Makedonya kralı Antipatros'un müzakere etmek için ve müttefiklik göstermesi altında gönderdiği Makedonyalı elçilerin elindeki iki gemi ve üç *trieres*e (üç sıra kürekli savaş gemisi) el koymuştur. Bu gemiler sayesinde, Luturios yaklaşık 2 kilometre genişliğindeki Hellespontos'tan gemileri gece gündüz bir kıydan öteki kıyıya hiç vakit kaybetmeden yollayarak birkaç gün içinde güçlerini Troas Bölgesi'ne geçirmiştir.

MÖ 278 yılında, şans Seleukos kralı I. Antiochos ve isyankâr kardeşi Zipoitos gibi güçlü düşmanlara sahip olan I. Nikomedes'in yüzüne gülmüştür. Zira bir süredir müttefik arayışı içinde olan kral MÖ yaklaşık 278/277 yılında Hellas, Makedonya ile Trakya'yı yağmalayan Galatların bir kolunun, Byzantion *territoriumu*nu talan ettiğini öğrenmiştir. Troas Bölgesi'ndeki kentlerin ise, Çanakkale Boğazı üzerinden Küçük Asya'ya geçen Galatların diğer koluyla karşı karşıya gelme talihsizliğini yaşadığı duyumunu almıştır. Bu bakımdan elçilerini hemen Byzantionlulara saldıran Galatlara göndermiştir. Bu sırada Peraia'da (Pera) konuşlanmış olan Galatlar, bir yandan Byzantion *territoriumu*nu yağmalarken diğer yandan da kenti kuşatıyorlardı.

Zosimos'a göre, Erythraîli *Sibylla* ya Epeiroslu Phaellos veya Phainnis'e ait olan bir kehanete istinaden, -bu kadının tanrısal nefesle uyarılmış kehanetler çıkardığı söylenir

© Aykan Özener
Galata Kulesi

- Byzantion'un başına gelecek olan Galat felaketi öngörölmüştü. Zosimos'ta;

*Ey Megara'nın kentinde oturanlar, kutsal yurdum,
Babamın niyeti hakkında artık susmam, anlatacağım,
Kutsal kehanetleri ölümlülere, açıkça.*

*Trakya bir felaketle sarsılacak, çok yakında doğumu
bir yılan çocuk, kötülük getirecek bir zaman.*

*Ülkenin kenarında vahşi bir yara/ülser büyüyecek,
ansızın patlayıncaya kadar kabaracak, kabaracak
ve kan akıtacak.*

dizeleriyle tasvir edilen bu kehanet, Apollon tarafından Byzantionluları Galatlara karşı uyarmak için verilmişti.

Galatlarla müttefiklik anlaşması yapmak üzere girişimlere başlayan elçiler Bithynia kralının cömert vaatlerini -askeri donanım, maaş, erzak, yağma ve yerleşilecek uygun/verimli topraklar- Galat lider Leonorios'a iletmışlerdir. Bu şekilde Galatları ikna etmeleri zor olmamış görünür.

Wattier tarafından çizilen Galyalı askerler, Paris, 1842

Trakya'nın doğal kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle, Küçük Asya'nın bereketli toprakları ve zengin kentleri hakkında anlatılan hikâyelerin cazibesine kapılan Galatların bir bölümü Hellespontos'u (Çanakkale Boğazı'nı) geçmeye karar vermişlerdir.

Öyle ki, bir an önce Byzantion önlerindeki Galatları, Bithynia'ya geçirmek üzere girişimlere başlamışlardır.

Ancak I. Nikomedes, Leonnorios'u ve yarısı savaşçı olmak üzere yaklaşık 20.000 kişiyi gemileriyle İstanbul Boğazı üzerinden Küçük Asya'ya geçirmek için teşebbüste bulunmuştur. Tzetzes'in aktarımına göre, bu sırada I. Nikomedes emrine giren Galatların konuşlandıkları Peraia'dan Asya yakasına geçirmeye çalışmış olmalıdır. Zira P. Gyllius'a göre Galatların ordugâhlarını kurdukları Peraia'yı boydan boya saran tüm kıyı şeridi gemilerin kıyıya dokunabilecek kadar yanaşabildiği limanlarla dolu olup böylesi bir transfer için ideal bir mevkiydi. Ancak Byzantionluların bu işe izin vermemeleri yüzünden Nikomedes'in filosu birçok kez başarısız olmuş ve sonunda onları karşı tarafa geçirmek için birtakım şartlar hazırlamak zorunda kalmışlardır. Bithynia kralının zaten I. Antiokhos'un düşmanı, Herakleia Pontike ve Kalkhedon'un önemli müttefiklerinden biri olan Byzantionlularla ittifak yapması zor olmamış görünür. Byzantionlular ile I. Nikomedes arasında imzalanan anlaşma koşulları uyarınca:

* Galatların Nikomedes'i ve onun soyundan gelen kimseleri daima dost olarak desteklemesi ve ken-

dilerine farklı kentlerden ve krallıklardan elçiler gönderildiği zaman Nikomedes'in izni olmaksızın hiç kimseyle müttefiklik ilişkisi içine girmemeleri,

* Sadece Nikomedes'in dostlarıyla dost olmaları, düşmanlarıyla ise, dost olmamaları,

* Ayrıca Byzantionlular ile eğer bir yerde de gerekli görürlerse Tieion, Herakleia, Kalkhedon, Kieirosullarla ve birtakım başka etnik grupların yöneticileriyle müttefik olmaları, üzerinde mutabakat sağlanmıştır.

Memnon'a göre Byzantionlular, Galatlar ve I. Nikomedes tarafından onanan bu mutabakat şartları sayesinde Bithynia kralı, Leonnorios önderliğindeki çok sayıda Galatı Küçük Asya'ya geçirmiştir. Bu anlaşma koşulları Byzantionlular kadar Herakleia Pontikeliler ve müttefikleri açısından da yararlı olmuş görünür. Byzantionlular bu şekilde bir yandan topraklarını yağmalayan ve kentlerini kuşatan Galatlardan kurtulmuş olurken diğer yandan da Galatların Küçük Asya'ya geçtikten sonra dahi kendilerinin ve Kuzey İttifakı müttefiklerinin dostu olacağına dair garanti almışlardır. Ayrıca Galatlar kendilerinin ve Kuzey İttifakı üyelerinin de düşmanı olan Zipoites ile I. Antiokhos'a karşı I. Nikomedes'in saflarında çarpışacaklardı.

Bu sırada Galat kabilelerinin idaresinde önde gelen liderlerinin sayısı on yedi olup bunların arasından en önemlileri Leonnorios ve Luturios'tu. Livius'a göre ise, Luturios liderliğinde Troas Bölgesi'ne geçen Galatlar kısa süre sonra I. Nikomedes'in yanına geleerek Bithynia kralının hizmetine girmiştir. Böylelikle Luturios ve Leonnorios komutasındaki yarısı savaşçı olmak üzere 20.000 kişiden oluşan bir Galat gücü Bithynia kralı I. Nikomedes'in hizmetinde tekrar bir araya gelmişti.

Memnon'a göre, başlangıçta Galatların Asya'ya geçişi ve ilerlemelerinin buralarda ikamet eden insanlar için sorun çıkaracağı düşünülmüştü. Ancak sonradan Galatlara ilişkin verilen önyargılı söylem olan cahil, vahşi ve barbar stereo tipini haksız çıkaran kentlerin yararına bir durum ortaya çıkmıştır. Zira krallar sitelerdeki demokratik rejimi hızlı bir şekilde kaldırmaya çalıştıkları zaman kentlere baskı uygulayanları uzaklaştıran Galatlar, daha ziyade demokrasiyi güvence altına almışlardır.

Galatların bundan sonraki hareketleri belirsiz olmakla birlikte, Byzantionlu Stephanos'un *Ethnika* adlı ünlü coğrafya sözlüğünün Ankara maddesine göre, MÖ yaklaşık 278/277 yılında Küçük Asya'ya geçen Galatlar, daha sonra Karadeniz kralı Mithradates I. Ktistes'in ordusunda paralı asker olarak, Mısır

kralı Ptolemaios II. Philadelphos'a karşı Paphlagonia yöresinde savaşmışlardır. Bozguna uğrayan Mısır ordusunu denize kadar kovalamışlar; hatta Mısırlıların birçok savaş gemisini de ele geçirmişlerdir. Ardından, I. Nikomedes ve I. Mithradates Galatların kendilerine yaptıkları bu yardımlara karşılık, onlara Halys (Kızılırmak) ile Sangarios (Sakarya) ırmakları arasında eskiden Phrygia daha sonraları ise, Galatia olarak adlandırılan bölgeyi bağışlamışlardır. Galatlar da burayı 3 kısma ayırmışlar, Strabon'a göre, bu kabilelerden Trokmoi, Kappadokia ve Pontos'a; Tektosages, Pessinus ve Orkaorkos'un komşusu olan Büyük Phrygia yakınlarındaki yerlere ve Ankyra kalesine; Tolistobogoi ise, Bithynia ve Phrygia Epiktetos ile sınırlı olan yerlere yerleşmişlerdir. Böylelikle, I. Nikomedes ve I. Mithradates de, düşmanları Seleukos Kralı I. Antiokhos'la krallıkları arasında Galatlardan oluşan tampon bir bölge oluşturarak kendilerini güvence altına almışlardır.

Byzantionlu Stephanos'un *Ethnika* adlı ünlü coğrafya sözlüğünün Ankara maddesine göre, MÖ yaklaşık 278/277 yılında Küçük Asya'ya geçen Galatlar, daha sonra Karadeniz kralı Mithradates I. Ktistes'in ordusunda paralı asker olarak, Mısır kralı Ptolemaios II. Philadelphos'a karşı Paphlagonia yöresinde savaşmışlardır.

© Aykan Özener
İstanbul Boğazı